

RETRAT

21

RETRAT

21

21A ◁

LEONORA
MILÀ
I ROMEU

ALBERT MALLOFRÉ I MILÀ

RETRAT N. 21
LEONORA MILÀ I ROMEU
MEDALLA DE LA CIUTAT DE VILANOVA I LA GELTRÚ
Albert Mallofré i Milà

PRESENTACIÓ

Leonora Milà, la persona que tenim el goig de mostrar en aquest esbós biogràfic, ha estat, i continua sent, una vilanovina enamorada de la seva vila. Però tal com Albert Mallofré, l'autor de l'opuscle, confirmarà al llarg del seu treball, Leonora Milà és, per damunt de tot, una excel·lent intèrpret del piano i una compositora rellevant. Avui, l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, amb la concessió que li fa de la medalla de la ciutat, no té altra pretensió que reconèixer aquests mèrits i retre-li el merescut reconeixement públic.

És oportú, doncs, que en ocasió d'aquest homenatge que la corporació municipal en nom de la ciutat li ret, augmentar la col·lecció de **Retrats** de vilanovins i vilanovines distingits, amb el nom de Leonora Milà. D'aquesta manera s'aspira posar a l'abast de la població la coneixença dels fills i filles que sobresurten de la vila, persones que amb el seu esforç personal, i en opinió dels seus contemporanis, s'ha judicat que són mereixedores de figurar en la història de la ciutat.

Sixte Moral i Reixach
Alcalde de Vilanova i la Geltrú

LEONORA MILÀ, Orgull del Vilanovisme

Dir que el vilanovisme és un culte reservat als vilanovins pot ser una banyada però que el vilanovisme fos ignorat pels vilanovins seria un pecat.. En aquest sentit, el cas de Leonora Milà és doblement positiu, ja que ella ha donat sempre proves d'una militància vilanovina molt activa i, de manera recíproca, la seva figura ha estat també honorada pel vilanovisme més devot.

És clar que ja li venia de família, car el seu pare, Josep Milà, era un gentilhome de l'art de la música, un prohoms de la filosofia popular i un vilanoví de pro. La mare, Assumpció Romeu, per la seva banda, és un paradigma del vilanovisme tradicional...

Era el 1942, concretament el 13 de març, quan Leonora Milà va honorar la seva família, i tot Vilanova, amb la seva arribada. Eren temps difícils, particularment a Vilanova, que va ser un dels nuclis urbans que van patir més severament les misèries de la derrota de la República i de l'Estatut i, en una postguerra especialment inclement, va haver de lluitar contra la devastació moral, material i social fent acte d'introspecció col·lectiva a la recerca dels valors íntims més intrínsecament propis i patrimonials, i va trobar la manera de fer-ho concentrant-se en la recerca de l'esperit tradicional del vilanovisme.

A tot el país, moltes senyes d'identitat s'havien perdut i d'altres, ja no eren viables, per anacronismes o per imposició de la política dominant. Però en aquest indret del mapa es va refermar una mena de sentiment localista a tots els nivells, alimentat sobretot per l'arrel popular i tradicional. Vilanova estava materialment malmesa, començant per la supervivència material. No hi havia feina, la gent se sentia intimidada i acovardida, i fugint de la desolació per buscar horitzons més encoratjadors, molta gent jove va marxar, cap a terres més industrials o camperoles. Cal tenir presents certs detalls com que el jovent havia d'anar a Barcelona per estudiar batxillerat (desplaçament que no estava a l'abast de la majoria de les famílies, que amb prou feines tenien recursos per poder fer bullir l'olla de cada dia) i això sempre que no ho interdissin els galifardeus del SEU, que també podia ser. I que també eren vilanovins!

En aquell temps de postguerra no hi faltava només l'impuls regenerador de la gent jove sinó que bona part dels vilanovins més il·lustres —que n'hi havia hagut molts— eren a l'exili, o havien mort, i el poble s'havia desertitzat i era orfe de lideratge.

La O. J. de la Falange era una imposició postissa que no va prendre peu (tot i que l'alcalde Pascual s'hi escarrassava, esperonat pel governador Correa Veglison), i bona part del jovent que volia surar s'havia aplegat a la Congregació Mariana, que era una organització peculiar, essencialment vilanovina, de caire religiós integrista i cismàtica, de projecció summament teatral i governada de manera personalista pel famós mossèn Lluís Vendrell, que exercia una influència decisiva a tots els nivells de la convivència vilatana.

També val a dir que, durant la guerra civil, un segment de vilanovisme s'havia posicionat enfront dels revolucionaris Comitès de Defensa que s'adjudicaren el timó, i esperava amb ànsia el triomf de la banda contrària, de manera que el 21 de gener del 1939 va sortir al carrer exhibint exaltadament la seva alegria, però vet aquí que en els anys tristos de la postguerra, aquells vilanovins també es trobaven decebuts i acoquinats com tothom, i procuraven "anar passant" com es pogués, que era en definitiva el determini general de tota la comunitat.

Sort que encara hi romanien homes com Josep Milà, que van mantenir viu l'orgull de ser qui som, amb els dos peus ben posats sobre la nostra terra, amb l'enteniment despert i la voluntat indeclinable. L'exemple de gent com ell va ajudar que aquest poble trobés la fe en la seva identitat com a força aglutinadora capaç de galvanitzar l'esperit col·lectiu, amb una dinàmica desconeguda enfront dels murs imposats, que pretenien adormir la consciència de poble. Una figura, la de Josep Milà, que mereix el reconeixement públic i un fenomen, aquest del vilanovisme resistent, que va ser tan natural en aquesta comunitat que era des de fora de Vilanova que resultava més perceptible.

En aquell temps d'afflicció, d'ombres i d'intimidació, es vivia com una mena d'autoconvicció col·lectiva que "ser de Vilanova", almenys, era quelcom que encara valia la pena, atès que ser català no era un orgull fàcilment exterioritzable i ser espanyol era de prescripció obligada per a tothom i, per tant, no representava cap signe distintiu.

Aquest concepte de vilanovisme minipatriòtic es manifestava de manera natural i espontània dintre del propi territori i, per consegüent, no era cap tret idiosincràtic que s'hagués de registrar. A més, era des de fora com es podia percebre i, per exemple, qualsevol que vingués de la Garrotxa, de l'Osona, del Segrià, o d'on vulgueu, podia manifestar el seus orígens com una senzilla dada d'identificació, però era amb un orgull insòlit que el vilanoví proclamava "Sóc de Vilanova"! Era un orgull purament idealitzat, car la trista realitat era que a Vilanova no hi quedava gran cosa de què presumir. En realitat, aquest poble estava físicament ensorrat en la depressió més llastimosa.

Sortosament, sobreposant-se a les circumstàncies més adverses, aquest poble va saber trobar la fe en ell mateix, conferint una força col·lectiva al concepte de vilanovisme, i aferrant-s'hi com a un salvavides moral.

v La infància precoçw

En aquest entorn històric, Leonora Milà va créixer en una llar on es rendia culte natural a la música, a la pintura, a qualsevol manifestació artística i a tota mena de batecs culturals, més o menys reprimits però amb les antenes orientades a l'exterior (París, Londres, Nova York...) i des de la viva realitat d'un carrer dels Caputxins on es copsava el pols cada cop menys soterrat de la inquietud ciutadana.

La tensió de l'ambient exterior havia d'influir directament en la seva educació i el cas és que tenia tot just 6 anys quan els seus pares van sorprendre Leonora Milà tocant, al piano, unes curioses melodies que no eren a cap partitura i que la nena repetia espontàniament. Eren composicions pròpies!

Davant d'aquella evidència, el matrimoni de Josep Milà i Assumpció Romeu van assumir el fet incontrovertible que tenien a casa una "nena-prodigi" i una pianista precoç. El pare va passar a partitura aquelles peces originals i va decidir fer estudiar música a la petita Leonora, convençut que calia consolidar i canalitzar degudament aquelles aptituds innates.

Aptituds que es van posar a prova ben aviat, davant de l'auditori local, actuant sobre el teclat del famós piano del Foment, que ara, fa, poc, ha estat restaurat.

Com a primera conseqüència pràctica, Leonora Milà va iniciar els seus estudis de música i piano, sota el mestratge eminent de Maria Canals. I, paral·lelament, la prestigiosa editorial Boileau va editar un àlbum amb aquelles primeres obres originals sota el títol *16 composicions de Leonora Milà als 6 anys*.

Aquella nena Milà, quieteta i d'aspecte introvertit, però molt eixerida, va demostrar aviat que no tenia només inclinació a compondre música pròpia sinó que també estava excepcionalment dotada per a l'execució, com a concertista. No tenia gaire més de 7 anys quan va causar una gran commoció al Palau de la Música Catalana, interpretant el *Concert en La major*, de Mozart, amb l'Orquestra Simfònica de Barcelona, dirigida pel mestre Rafel Ferrer. Ja no hi havia dubte: a Vilanova hi havia una "nena-prodigi" excepcional.

Entre 1951, 1952 i 1953 – o sigui als 9, 10 i 11 anys d'edat— va anar de gira de concerts per Europa, arran d'un gran èxit inicial que havia obtingut en el seu debut a Ginebra i que li va servir com a pista d'enlairament. A Vilanova, Leonora Milà va ser immediatament coronada com la pianista-precoç del carrer dels Caputxins i els vilanovins van adoptar la seva figura com una part del patrimoni cultural col·lectiu.

Aquella primera etapa diguem "internacional" va tenir una confirmació esclatant el 1955, a Londres, amb el seu triomf espectacular a la mítica sala de concerts del Royal Albert Hall, actuant com a pianista solista d'una obra de Manuel de Falla sumament compromesa com és *Noches en los jardines de España*, amb la London Philharmonic Orchestra sota la batuta del mestre Rudolph Dunbar.

Per cert que, en aquells dies, a la Gran Bretanya, una llei (molt rigorosa) de protecció de la infància, prohibia l'entrada als espectacles nocturns als menors de 14 anys. Leonora Milà només en tenia 13, i en compliment d'aquella llei, tan bon punt es va acabar el concert (que va ser enregistrat per la radiotelevisió oficial britànica, la BBC), un policia d'uniforme va comminar la concertista a

abandonar el recinte de l'Albert Hall, cosa que va haver d'obeir d'immediat, acompanyada del seu pare, entre els aplaudiments del públic. L'escena de la petita concertista escortada d'un *bobby*, cap a la porta del local, va ser registrada pels fotògrafs i publicada el dia següent com una curiositat. "Una nena de 13 anys no pot entrar, de nit, al Royal Albert Hall, però hi pot oferir un concert meravellós per enlluernar el públic adult", va comentar un diari londinenc.

Com a conseqüència immediata d'aquella experiència, Leonora Milà és contractada allà mateix, per catorze concerts més, a diferents punts de la Gran Bretanya, actuant com a solista de les orquestres Royal Philharmonic Orchestra, Liverpool Philharmonic Orchestra, Staffordshire Symphony Orchestra i Dundee Philharmonic Orchestra. A més, va actuar a la sala de concert de la radiotelevisió oficial britànica, la BBC, a Londres, i va repetir al cap de pocs dies a causa del seu èxit.

El 1960 debuta a París i, des del ressò del seu èxit parisenc s'inicia una nova gira europea, amb concerts memorables com a solista de l'Orchestre Suisse Romande i l'Orquestra Nacional de l'Opera de Montecarlo...

v Adéu a la pianista precoç w

El 1963, als 21 anys, Leonora Milà es va casar i ben aviat es va fer patent que s'havia equivocat. L'error va causar un trasbals considerable, com és normal en aquests casos i, com que una desgràcia no ve mai sola, poc després va morir en Josep Milà. Va ser una pèrdua molt sensible, ja que el pare era també el seu mestre, el seu mentor, el seu conseller més directe i, en definitiva el seu gurú. (I amb l'episodi del matrimoni no havia errat, perquè ell l'havia desaprovat amb fermesa, però una vegada més es va confirmar la impossibilitat de fer caure la bena dels ulls d'una jove enamorada).

La pèrdua del pare va ser un cop molt fort però aquesta mancança tan substancial va obligar Leonora Milà a obrir les seves ales tota sola i per ella mateixa. Al cap de poc, la seva separació marital va ser un fet finalment alliberador.

Lluny de deprimir-se, Leonora Milà agafa una gran empenta, potser precisament a causa del disgust. Així, va quedar molt enrere la seva etapa inicial de "nena-prodigi" i es va anar consolidant com a concertista de piano, de primera magnitud, entrant amb autoritat en un terreny molt més difícil i compromès que el de la infància prodigiosa.

Que si l'èxit d'una "nena-prodigi" pot ser fruit d'una predisposició natural, que normalment promou curiositat i simpatia, embolcallada al mateix temps d'una explicable inclinació a la indulgència, una figura de concertista adulta ja no inspira cap mena de dispensa tolerant per l'edat tendra sinó que, molt al contrari, l'esperit crític del públic es torna especialment esmolat.

A diferència de molts altres 'infants-prodigi', que quan deixen la infància perden també la condició de prodigis i desapareixen de l'escena pública, Leonora Milà va saber donar el pas endavant i, de tot això plegat, una confirmació plena es va produir el 1966, quan tenia 24 anys, en ser declarada guanyadora del Primer Premi Internacional de Piano Maria Canals, per decisió unànime del Jurat d'aquell concurs.

▼ Discos a dojo w

Al mateix temps, s'inicia la seva producció discogràfica, enregistrant dos LP amb composicions d'Isaac Albéniz, Frederic Chopin i Serge Prokofiev. Un tercer volum, amb la interpretació de música d'autors espanyols, es publica l'any següent, el 1967.

La crítica musical dedica grans elogis a tots tres discos de llarga durada i subratlla especialment la vigorosa força expressiva de Leonora Milà en interpretar les obres dels compositors espanyols de la corrent estètica dita nacionalista i de la qual el català Isaac Albéniz és un dels principals exponents.

El 1968 deixa marcada una fita: el gran triomf de Leonora Milà al Palau de la Música Catalana, amb la seva interpretació magistral del *Concert de piano i orquestra per a la mà esquerra*, de Maurice Ravel, amb l'Orquestra Ciutat de Barcelona dirigida pel mestre Moshe Atzmon.

Aquell èxit va tenir aviat una conseqüència pràctica, ja que no gaire temps després, Leonora Milà va enregistrar a Mònaco els dos *Concerts de piano i orquestra*, de Maurice Ravel, amb l'Orquestra de l'Òpera de Montecarlo, sota la batuta del mestre Pierre Colombo.

▼ Casament definitiu i maternitat w

Hem parlat d'una fita concreta de 1968 però aquell any va deixar encara una altra empremta de conseqüències més decisives en la trajectòria global de Leonora Milà: en Joan Deltell va entrar en escena.

Després d'una primera trobada casual, entre Joan Deltell i Leonora Milà es va produir una atracció mútua, un desig imperiós d'aprofundir la coneixença i, més concretament, allò que els cronistes ben informats descriuen com enamorament fulminant.

En aquest aspecte, Leonora Milà abrigava encara moltes prevencions, ja que no feia més de cinc anys

que havia viscut la decebedora experiència anterior, en la qual no volia pensar i de la qual se sentia culpable per imprudència.

No obstant això, les diferències substancials entre aquella nova vivència i la memòria precedent van resultar aviat evidents i a partir de 1969, Joan Deltell i Leonora Milà van formar una parella feliç, de la qual va resultar --el 1971-- el naixement, a Vilanova i la Geltrú, del reputat periodista Bernat Deltell i Milà.

El casament formal (que va tenir lloc a Berlin) i el naixement del fill, no van enterbolir el destí de Leonora Milà, que va continuar composant música original especialment inspirada i, per la resta de la dècada de 1970, es va lliurar en cos i ànima al remolí de les gires de concerts, i als viatges constants per tot el món.

▼ Projecció planetària w

De fet, Leonora Milà entra aleshores, de ple, en els circuits internacionals i pren coneixença de les sales de concert més importants, amb l'aplaudiment dels espectadors melòmans de sensibilitats més diverses, arreu del món dit aleshores occidental, encara que també fa algunes incursions en països de l'àrea socialista, quan Europa estava dividida. La seva biografia registra grans èxits a Bulgària, per exemple, l'any 1974.

De fet, el matrimoni no va ser obstacle per a la projecció internacional de Leonora Milà ja que Joan Deltell, en lloc de reclamar la seva muller a casa, per assegurar la intendència familiar, com fan molts marits d'artista, va optar per la via contrària, és a dir, va abandonar les seves pròpies ocupacions professionals i es va consagrar a la promoció i administració logística de la figura de Leonora Milà, instaurant de passada tota una complexa organització per a la promoció de concerts i per a la difusió de la música a nivell popular.

Així va néixer, a Vilanova i La Geltrú, l'entitat Area Musical de Catalunya per a la promoció de la música en general, i l'organització Catalònia Concerts per administrar l'activitat professional concreta de Leonora Milà. Així com, més tard, es va fundar l'empresa Limitada de Produccions S.L., amb l'objectiu primordial de promoure l'activitat discogràfica de Leonora Milà i assegurar-ne la promoció subsegüent. Tot això amb resultats immediats i, valorats com excel·lents, per cert.

Mentrestant, la trajectòria concertística de Leonora Milà va prendre una volada insòlita, cap a països llunyans on batejava una receptivitat especial que encara no es veia gaire compensada per l'atenció dels cicles de concerts de procedència diguem occidental. Concretament la Xina, on hi havia una veritable golafreteria popular per la música occidental, després de la famosa Revolució Cultural que havia restringit (o prohibit del tot) els concerts de música clàssica dita europea com a "alienació perniciosa per la saludable formació espiritual del gran poble xinès".

Leonora Milà va tenir prou agudeses per acostar-s'hi, en el moment precís, primer amb la música pianística espanyola i després amb tot el repertori clàssic, i es va produir al seu entorn una gran commoció popular de manera que les noves autoritats que volien restituir al poble part del coneixement endarrerit, van adoptar Leonora Milà com a prova física de la nova política i es van constituir en promotors estatals de les seves gires de concerts, amb les orquestres oficials disponibles. Unes orquestres molt preparades, i molt obertes, que anaven adoptant gradualment tot aquell gran repertori clàssic europeu que durant molt de temps havien tingut bandejat.

Però des de la Xina, o des de les sales de concert més remotes, d'aeroport en aeroport i d'hotel a hotel més llunyà, Leonora Milà no va perdre mai el contacte amb Vilanova, on s'arrecerava sovint, ni tampoc amb el que succeïa al país, especialment en aquelles etapes de canvis vibrants, cap a la meitat de la dècada de 1970, en què ella va adoptar una actitud plenament participativa. Una dada que confirma el fet que ella no parava, és l'estrena, al Palau de la Música Catalana, del seu celebrat *Concert de piano i orquestra per a la mà esquerra*, actuant com a solista de l'Orquestra Ciutat de Barcelona, dirigida pel mestre Joan Pich Santasusana, l'any 1975. Aquesta obra, conceptuada entre les millors del seu llibre de creació pròpia, va tenir una extraordinària repercussió immediata.

▼ La Falla de "Falla, avui" w

La producció discogràfica continuava imparable i, el 1976, Leonora Milà va gravar un disc molt celebrat per la crítica i pel públic, amb gran entusiasme. Tenia per títol *Falla, avui* i en el contingut, Leonora Milà interpretava brillantment al piano, amb el rigor estètic més exigent, diferents obres de Manuel de Falla, del seu repertori més popular però, al mateix temps, hi havia l'amalgama d'un trio de caire jazzístic, dirigit per un altre vilanoví il·lustre, el pianista Francesc Burrull, amb els rítmics Moraleda i Lizàndara. La combinació entre el piano rigorós de Leonora Milà, i el subratllat jazzístic espumósament creatiu de l'altre piano en mans de Francesc Burrull, era una combinació sorprenent, i extraordinàriament atractiva, que donava a la música de Falla un contrapunt cromàtic d'aspecte insòlit i vivament enriquidor. Com se sol dir en aquests casos, segur que hauria agradat molt al mateix mestre Manuel de Falla, si ho hagués pogut sentir. De moment, va agradar molt a tothom.

És a dir, va agradar a tothom menys a una persona, la neboda de Manuel de Falla, que com a dipositària dels drets editorials de l'obra del genial compositor, va interposar un plet contra l'empresa editora del disc, que era Ariola, al·legant que no havia donat permís perquè es fes aquella adaptació. Certament, no havien pensat a demanar-li permís exprès per gravar aquell disc amb la música de Falla però, en realitat, i a fi de comptes, aquella persona no pretenia altra cosa que cobrar drets editorials, perquè era un fet indiscutible que aquell disc no danyava en cap sentit, sinó molt al contrari, el prestigi de la música de Falla.

No obstant, l'empresa editora del disc, Ariola, no va voler entrar en litigis ni laberints judicials i se'n va sortir per la porta d'eixida més immediata: va retirar el disc de la venda, perquè li va semblar que era el desllorigador més fàcil i més econòmic, encara que no fos la solució més justa.

Va ser una llàstima i tothom que coneixia el disc se'n va doldre.

▼ Noves incursions a l'Orient Llunyà w

Immediatament, es va publicar un altre disc. Amb tots els pronunciaments favorables i amb un èxit ressonant. Era el primer llarga durada dedicat a la música de Bach, per part de Leonora Milà. Un repertori, el de Bach, que subsegüentment li va donar moltes satisfaccions.

Després d'una gira per Escandinàvia, la vilanovina il.lustre marxa cap a l'Orient, per una llarga gira de concerts i recitals a Hong-Kong, a Corea del Sud, a les illes Filipines i a l'Índia. Aquells països orientals són atractius pel tipisme turístic però allà, l'organització de concerts i la seva mecànica logística, té unes característiques tan inesperades (i, sovint, ben pintoresques) que adaptar-s'hi exigeix un gran cabal de paciència i de bona voluntat. Per exemple, un problema bàsic, i ben elemental, és poder disposar d'un piano de concert mínimament acceptable i degudament afinat. No és estrany que te l'hagin de portar de lluny i el traslladin, a coll, una vintena de camàlics, perquè deu ser més fàcil i més econòmic que llogar una camioneta.

De tota manera, i superant totes les dificultats d'ordre infraestructural, Leonora Milà va actuar en concert al City Hall de Hong-Kong com a solista de la Hong-Kong Philharmonic Orchestra, dirigida pel mestre Alan Francis.

A la ciutat de Manila, va recollir un gran èxit com a solista de l'orquestra de la Manila Symphony Society.

De tornada de l'Orient, Leonora Milà es va unir a la famosa orquestra Penderecki Philharmonia, de Pomorska (Polònia) i després d'una sèrie de concerts a l'àrea polonesa, va venir a Barcelona per actuar com a solista d'aquella orquestra al Gran Teatre del Liceu.

Com a resultat del seu triomf amb aquella orquestra de Penderecki, va tornar el mateix any 1978 a Polònia, per actuar com a solista de les orquestres de Poznan i de Lodz. I encara hi va tornar un any més tard.

El 1979, per cert, va ser el de les seves grans actuacions oficials a la Xina, després d'haver estat el primer concertista de nacionalitat espanyola que actuava en aquell gran país després del restabliment de relacions diplomàtiques amb Espanya. Van ser una sèrie de recitals a Pequín, i d'allà va tornar, una vegada més, a Hong-Kong, on havien deixat un bon record els seus concerts de l'any anterior.

El mateix any 1979 va tornar a Polònia i d'allà, per primera vegada, a la Unió Soviètica. I a la seva fulla de ruta hi consten també concerts a Kosice (Eslovàquia) amb l'Orquestra Filharmònica local.

Un any després va al Japó per primera vegada, per a una sèrie de concerts de música espanyola, que són especialment celebrats pel públic i la crítica. I allà sí que hi ha bona organització!

Torna una vegada més a la Xina i a Hong Kong i el mateix any 1980 es publica un altre disc llarga durada amb música de compositors espanyols.

I també s'estrenen les seves primeres sardanes originals.

Els anys de la dècada de 1980 són els de la seva projecció als Estats Units, començant per la contractació de tota la seva música original per part de la important empresa editora International Music Company, que publica tot seguit les seves obres titulades *Rondó Brillant*, *Imatges del Comte Berenguer IV de Catalunya*, *Nocturn* i *Toccatà núm. 1 per a piano sol*.

Tot això sense deixar l'activitat concertística, per tot Catalunya, i la gravació de dos discos més: un consagrat a la música pianística de Schumann i Mendelssohn i un altre amb obres originals d'ella mateixa i de Debussy.

El 1982, hi ha en el programa una extensa gira de concerts i recitals pels Estats Units, i s'anoten èxits ressonants a Nova York, Washington, Boston, Chicago, San Diego, Houston, Miami i Nova Orleans. Els anys 1983 i 1984 repeteix als Estats Units, actuant novament a la majoria de sales on ja havia triomfat i, a més, a Filadelfia, San Antonio, Houston i a altres ciutats.

El mateix 1983 també és reclamada per a una sèrie de concerts a Grècia.

A Alemanya estrena amb gran èxit el seu *Concert per a la mà esquerra, per a piano i orquestra de cambra* i també intervé en un concert d'homenatge a Pau Casals, a Wolfenbüttel.

I encara té temps per gravar un altre disc amb música de Bach. És que no para!

▼ Honors al Saló de Cent w

Al Saló de Cent, de l'Ajuntament de Barcelona, se celebra el 1985 un acte d'homenatge a Leonora Milà, amb parlaments de diferents personalitats catalanes del món de la música i coincidint amb la presentació de set discos editats i publicats a Alemanya, amb música original de la mateixa Leonora Milà i d'altres compositors europeus.

Després d'una sèrie de concerts per tot Catalunya, fa una altra gira per Alemanya i Suïssa i torna als Estats Units, on és reclamada pels seus èxits anteriors.

És convidada per les Universitats de Yale i de l'estat de Nevada, per dirigir unes *master classes*.

A Madrid, grava un doble CD, que té una extraordinària acollida del públic, amb *Noches en los Jardines de España*, de Manuel de Falla, (la mateixa obra amb què va debutar al Royal Albert Hall, de Londres, quan només tenia 13 anys) i el seu propi *Concert per a piano i Orquestra*, amb l'Orquestra de Radiotelevisión Española.

L'activitat concertística no decau. Els anys 1986 i 1987 noves gires de concerts pels Estats Units, i torna cap a l'Orient, amb un seguit de concerts al Japó, a la Xina i a Hong-Kong. Aquella trepidant ciutat d'Hong-Kong es converteix en la seva base d'operacions cap als passos asiàtics.

El 1988 grava, a Pequín, un disc amb un concert a dos pianos, amb l'Orquestra Nacional de Cambra de la Xina, sota la direcció del mestre Li Delun. L'altre pianista era el que avui és conegut com un jove i agut periodista, en Bernat Deltell (fill de Leonora) que aleshores, als seus 17 anys, semblava projectat cap a la música pianística de concert, una activitat que sembla aparcada, de moment, mentre els afanys per la informació periodística siguin més peremptoris.

▼ S'emporta la Xina cap a Europa w

La continuïtat de les seves actuacions a la República Popular de la Xina i els seus èxits obtinguts davant del públic xinès li van obrir les portes de l'administració estatal, com ja queda dit més amunt, i d'allò en va sortir la iniciativa d'emprendre una intensa gira de concerts per Europa, (i per tot Espanya), durant tot l'estiu de 1988, amb aquella mateixa Orquestra Nacional de Cambra de la Xina, i actuant Leonora Milà com a pianista solista.

Tot i que era una orquestra oficial de l'Estat xinès, d'aquella aventura europea, Leonora Milà n'era semi-empresària, a més de solista. Artísticament parlant, la gira va ser un èxit, però vista des de dintre, la logística d'aquella gira amb els

músics xinesos va resultar força entretinguda, a causa principalment del fet que, fora del seu país, i lliures de la disciplina ferrenya a què allà estan acostumats, aquells músics de la Xina deixats anar per Europa, adoptaven, fora d'hores, conductes imprevisibles, i difícilment controlables sota una autoritat merament artística com era la de Leonora Milà. Així i tot, l'experiència va resultar encoratjadora.

▼ I contrasta amb el Canadà (de moment) w

Potser per buscar un canvi d'estructures, o una mena de contrast en relació amb els seus anteriors contactes amb la Xina Popular, Leonora Milà es va orientar totalment a la inversa, cap a l'Occident i va marxar, decidida, en direcció a un altre país dels més llunyans, concretament a Alaska, on va donar uns concerts rubricats amb gran èxit i fins i tot va gravar un disc allà, a Fairbanks, amb la Arctic Chamber Orchestra of Alaska.

Amb Leonora Milà, els èxits s'encadenen i tots els esdeveniments obtenen conseqüències immediates. De manera que d'aquelles activitats a Alaska amb l'Arctic Chamber Orchestra se'n va derivar una intensa tanda de concerts per Espanya, amb aquella mateixa orquestra d'Alaska, durant els mesos d'estiu del mateix any 1989.

Diem que de moment perquè, el mes de març de 1990, Nora Milà ha d'interrompre un seguit de concerts que havia iniciat per Espanya ja que és reclamada novament a Pekin, per tal de gravar el compromès *Triple Concert* de Beethoven, junt amb els importants solistes Pedro León (violí) i Pedro Corostola (violoncel) i amb l'Orquestra Filharmònica Nacional de la Xina.

Després de la gravació del disc, que va ser un altre èxit de gran ressò, i com a conseqüència natural del mateix, van resultar necessaris uns quants concerts més, a diverses sales populars de la Xina, amb la mateixa orquestra Filharmònica Nacional.

Les autoritats xineses es desfan en atencions per Leonora Milà i, coneixent l'anterior gira per Europa amb l'Orquestra de Cambra, a Leonora Milà li proposen formalment que s'emporti la gran Orquestra Filharmònica Nacional per a una altra gira per Europa, de la qual ella serà la solista. De moment, la Milà arrufa el nas tot recordant les peripècies per controlar els xinesos de l'Orquestra de Cambra; ara es tractava de la gran Orquestra Filharmònica, amb una plantilla de quatre vegades més músics, de manera que el problema es podia veure més que quadriplicat. Però en aquest sentit, els governants li van donar tota mena de garanties, ja que l'orquestra portaria els seus dos directors

reconeguts, En Shao i Han Zhongie, que exercirien la seva autoritat i, amb ells, la disciplina del conjunt estava assegurada.

En fi, es van fer 22 concerts per Espanya, amb tota aquella voluminosa orquestra, a la tardor del mateix any, i tots a sales importants. I... bé, la disciplina podia estar assegurada diguem a l'estil xinès, però en tot cas era una disciplina molt 'sui generis'. Ara, això sí: artísticament parlant, els concerts van ser extraordinàriament exitosos.

Durant 1991, Leonora Milà es va dedicar més intensament a la composició i no va sortir gaire a l'estranger. Va donar una sèrie de recitals per Espanya i va acabar la seva obra monumental sobre Tirant lo Blanc.

▼ L'etapa de *Tirant lo Blanc*

El 1992 va tornar encara, una vegada més, a la Xina, per a una sèrie de concerts amb l'Orquestra de Cambra Nacional de la Xina.

El mateix any es va encetar l'etapa del ballet inspirat en les aventures llegendàries de Tirant lo Blanc, que es va concretar formalment en una antiga església catòlica, a Londres, al popular districte d'Elephant & Castle. És a dir, era un edifici molt antic, d'estil semblant al romànic català, construït per al culte catòlic però que feia anys que havia estat abandonat per l'autoritat eclesiàstica. L'edifici, buit, va ser restaurat, conservant-ne la seva puresa arquitectònica, i es va convertir en un estudi de gravació anomenat Henry Wood Studios, molt valorat a Londres per les seves excel·lents condicions acústiques i per la perfecció dels equips tècnics que s'hi van instal·lar.

Allà es va gravar, per la London Philharmonic Orchestra, sota la batuta del mestre Brian Wright, la suite del ballet *Tirant lo Blanc*. El mateix director Brian Wright, després de la gravació, va comentar a la premsa, allà mateix, que aquella obra de Leonora Milà li havia sorprès molt gratament, igual que als músics de l'orquestra que ell dirigia, i que mentre l'estaven executant entreveïa les seves grans possibilitats coreogràfiques.

La composició *Tirant lo Blanc*, en la seva versió simfònica orquestral, es va estrenar un any després al famós Conservatori Tchaikovsky, de Moscou, a càrrec de l'Orquestra Sinfònica de Rússia dirigida per Veronika Dudarova.

Era 1993 i és quan es van presentar *les Havaneres vilanovines*, originals de Leonora Milà, una vegada gravades en disc, al Reial Cercle Artístic, de Barcelona.

Són unes havaneres misterioses perquè tenen una mena d'alè vilanoví indefinible, però perceptible per qualsevol estudiós que s'hagi avesat a contemplar –i a estimar, des de fora— els trets peculiars d'aquest petit tros de país que és Vilanova i la Geltrú. La Nora Milà no va escriure aquelles havaneres amb el propòsit de 'vilanovitzar' el gènere sinó que li van sortir així perquè devien romandre en algun plec del subconscient remot, com una reminiscència ancestral que s'havia anat covant en el cau més pregon del carrer dels Caputxins i dels fonaments més recòndits de l'Havana Xica. En tot cas, l'audició reiterada d'aquestes havaneres és una delícia eminentment vilanovina.

El 1994, després d'una presentació oficial al Palau de la Virreina, de Barcelona, el ballet *Tirant lo Blanc* és escenificat pel coreògraf rus Yuri Petukhov i va ser estrenat oficialment per la companyia de ballet del Teatre Estatal de l'Opera Mussorgsky, de Sant Petersburg. A causa de l'èxit, se'n van repetir diverses representacions, allà mateix. El director de cinema Antoni Ribas va realitzar la filmació de l'espectacle.

Aquella obra, sobre la figura tradicional de Tirant lo Blanc, va rebre el Premi a la Difusió Internacional de la Cultura Catalana, dintre dels anuals Premis d'Octubre, de 1995, a la ciutat de València.

v De cara al nou segle XXI w

L'activitat no decau en els últims anys del segle XX. Més discos van apareixent, eixamplant el repertori i la seva projecció .

El 1996 és l'any de l'estrena, a Barcelona, del ballet *Tirant lo Blanc* a càrrec de la mateixa companyia del Saint Petersburg State Ballet, del Teatre Mussorgsky, que l'havia estrenat a Rússia.

El Gran Teatre del Liceu encara està en obres, després de l'incendi, i la seva temporada oficial s'ubica al Teatre Victòria. Així, dintre de la programació oficial del Liceu, el ballet es representa en 7 funcions seguides, al Victòria. Rubricant l'admirativa acollida popular, la televisió estatal espanyola grava tota l'obra, per exhibir-la posteriorment per TVE 2 i pel seu Canal Clàssic.

En els anys del canvi de segle està obtenint una gran demanda el seu original *Concert de piano i orquestra per a la mà esquerra*, que data de 1974, i Leonora Milà ha d'anar reiteradament a diferents ciutats d'Alemanya, i a altres indrets de Centreeuropa, per a la interpretació d'aquella obra amb diferents orquestres simfòniques.

Tasca concertística que no li priva d'acabar la composició de dues noves obres de música escènica (per a ballet) que porten per títol *Drame à Trois* i *La fugida del pintor Lee* que, immediatament, son coreografiades per famosos Yuri

Petukhov, el mateix autor de les coreografies de *Tirant lo Blanc* que van ser tan celebrades a la seva estrena.

Aquestes dues noves composicions per a ballet no les ha estrenat encara la companyia oficial de dansa del Teatre Mussorgsky de Sant Petersburg pero sí que se n'ha reservat els drets, mentre que l'orquestra titular d'aquell teatre es va afanyar a gravar-les en disc, allà mateix, i des de Sant Petersburg s'ha iniciat la promoció discogràfica de les dues obres.

Les primeres representacions escèniques dels dos ballets, amb la mateixa coreografia de Petukhov, van ser portades a escena a Escaldes-Engordany del principat d'Andorra, pel nou Ballet Nacional d'Andorra.

▼ Coda final w

Més de cent composicions de gran rellevància donen testimoni explícit del talent natural de Leonora Milà per a la composició de música original. En destaquen una vintena d'obres per a piano i una altra vintena més per a veu i piano, amb text diferenciat de diferents escriptors (Goethe, Joan Maragall, Manuel de Cabanyes, Rossend Llates, Salvador Espriu, F.Molas i d'ella mateixa) i també són molt importants un grup de cançons per a veu solista i orquestra, i també per a cor mixt i orquestra, amb versos dels mateixos autors citats.

A més de tot això, i de la música de cambra, i de les sardanes per a cobla, i de les havaneres, etcètera, Leonora Milà ha escrit una òpera, amb el títol *Woyzeck und Marie* que està ja preparada per a la gravació en disc compacte, a càrrec d'orquestra simfònica, cor i veus solistes. Aquesta òpera té una duració total de més de dues hores.

Sòlidament instal·lada en la posició de gran figura internacional de la música en els dos vessants de compositora i d'intèrpret, Leonora Milà és un exemple poc freqüent en els nostres dies. Efectivament, en la panoràmica actual del nostre país es troben eminents compositors i notabilíssims intèrprets però és un cas gairebé únic, de molt marcada singularitat, el de la reunió de compositor i d'intèrpret en una mateixa persona. I és un fet especialment remarcable ja que el repte de crear nova música original incrementa el grau d'identificació amb qualsevol partitura aliena en el moment de l'execució i, a la inversa, l'experiència fèrtil del contacte directe amb el públic des de la plataforma d'intèrpret és el que informa la intuïció precisa en el moment de compondre una música original que sigui assimilable per un altre intèrpret i beneïda pel públic que l'escolti.

I encara, per damunt de tota excepcionalitat, Leonora Milà és una persona receptiva a qualsevol incidència domèstica, oberta a tota expressió artística –la pintura, en especial— sensibilitzada en tota mena d'expressió cultural a ras de carrer i decididament implicada en les receptes de l'olla política quotidiana. I tot això amb un temperament benigne i un tracte dolç i amable de mena.

Tot plegat, que a principis de 2002 i per causa d'una indisposició, va haver de frenar el vertigen de la seva activitat en tants fronts simultanis, i aprofitant ben oportunament l'ocasió, el Foment Vilanoví va organitzar un acte públic d'homenatge espontani amb motiu dels seus 50 anys (considerats "grosso modo") d'activitat artística sense interrupció.

El local provisional del Foment, al seu mateix carrer dels Caputxins, va ser abordat per una gran multitud de vilanovins que hi volien ser, i es van presenciar un seguit d'actuacions de pregona emotivitat, i expressament dedicades a la personalitat homenatjada, que també va embadalir la concurrència amb un recital sobre aquell mateix antic piano del Foment, que molt oportunament havia pogut ser salvat pel mestre Montserrat, en temps de turbulències revolucionàries i en el qual la mateixa Leonora Milà havia debutat cap allà 1948, actuant per primera vegada davant de públic, quan només tenia 6 anys.

Va ser realment un retrobament molt emocionant, amb el mateix piano al cap de tants anys i amb tota la gent que durant tot aquest temps ha seguit sempre la Nora vilanovina, l'ha estimat sempre, i sempre li ha fet costat, en tot i per tot.

Com dèiem al principi, ara sí que el vilanovisme té motius per enorgullir-se. Leonora Milà n'és –ara mateix-- un dels principals.

Albert MALLOFRÉ
Agost de 2002